

การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์
ของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น¹

A Comparative Study of Metapragmatic Commentary
Used by Thais and Japanese

วรวรรณ เฟื่องขจรศักดิ์

ชัชวดี ศรลัมพ์

ทรงธรรม อินทจักร

บทคัดย่อ

ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน คนเรามักใช้ภาษาเพื่อกล่าวถึงหรือให้ข้อคิดเห็นต่อภาษาที่เราใช้หรือภาษาที่ผู้อื่นใช้อยู่บ่อยครั้งเพื่อจัดการการปฏิสัมพันธ์ให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบถ้อยคำที่ใช้ในการบรรยายข้อคิดเห็นดังกล่าว หรือที่เรียกว่า “ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์” ในปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่มของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกเสียงการสนทนาในการอภิปรายกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า เป้าหมายของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นที่ใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์มี 3 ประการหลักๆ ได้แก่ เพื่อประเมินการใช้ภาษา เพื่อควบคุมการดำเนินการสนทนา และเพื่อบรรยายเจตนาของผู้สื่อสาร เป้าหมายเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประเด็นที่ผู้บอกภาษากล่าวบรรยายข้อคิดเห็น 3 ประเด็น คือ ความเหมาะสมของการใช้ภาษา กระบวนการการสนทนา และการสื่อเจตนาของผู้สื่อสาร ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ประการข้างต้น ผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารเจตนาต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองด้านการสื่อสารที่แตกต่างกัน ผู้บอกภาษาชาวไทยมักแสดงออกถึงความเป็นกันเองและความตรงไปตรงมาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ที่มีความสนิทสนมกัน ในขณะที่ผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่น แม้ผู้ร่วมสนทนาจะมีความสนิทสนมกัน แต่ผู้พูดก็มักยังแสดงออกถึงความลึกลับและความไม่หนักแน่น ทั้งการกล่าวถึงความคิดเห็นของผู้พูดเองและในการให้ข้อคิดเห็นต่อผู้อื่น

คำสำคัญ ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์, อภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์, เจตนาของผู้พูด

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทของถ้อยคำแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น” ซึ่งได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สัญญาเลขที่ PHD/0176/2557

Abstract

In daily life, speakers often use language to talk about, or to comment on, their use of language in order to maintain effective interaction. The present article examines such commentary called “metapragmatic commentary” that occurs during Thai and Japanese group discussions. The results revealed that the purposes of metapragmatic commentary used among both Thai and Japanese speakers included 3 major goals: assessing speech activities, organizing talk, and clarifying communicative intention. These purposes were associated with 3 topics of awareness functions: appropriateness of language use, discourse organization, and illocutionary functions. In addition, the metapragmatic commentary used by Thai and Japanese reflects different styles of communication. Thai speakers’ communication style tends to be more direct, while Japanese prefer to modify their opinion to be consistent with others by expressing hesitation.

Keywords: metapragmatic commentary, metapragmatics, speaker intention

1. บทนำ

อภิวัจนปฏิบัติศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ภาษาเพื่อจัดการกับข้อความ (discourse management) ตามแนวคิดที่แคฟฟี (Caffi, 1998, p. 584) ได้ให้คำนิยามเอาไว้ กล่าวคือ ผู้พูดสามารถใช้รูปภาษาหนึ่งเพื่อแสดงข้อคิดเห็นต่อการใช้ภาษาทั้งของตนเองและของผู้อื่น โดยรูปภาษาที่เป็นการแสดงข้อคิดเห็นนั้นจะทำหน้าที่ควบคุมให้ถ้อยคำต่าง ๆ ของผู้พูดได้รับการตีความจากผู้ฟังตามที่ผู้พูดได้วางแผนเอาไว้ การที่ผู้พูดใช้รูปภาษาหนึ่งเพื่อควบคุมให้ผู้ฟังหรือผู้อื่นเข้าใจข้อความหนึ่งตามแนวทางที่ผู้พูดต้องการสามารถอธิบายได้จากมุมมองเรื่อง “ความหลากหลายของตัวตน” ที่แสดงออกมาพร้อมกับการกล่าวถ้อยคำหนึ่ง ๆ หรือที่เรียกว่า “multiple voicing” (Goffman, 1981) และ “double-voicing” (Bakhtin, 1981) อธิบายโดยสังเขปได้ว่า ในการใช้ภาษาเพื่อปฏิสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่ง (speaker) อาจมีการแสดงให้เห็นถึงตัวตนของผู้พูด (voice) มากกว่าหนึ่งตัวตน ที่มีการปฏิสัมพันธ์กันอยู่ภายในตัวบุคคลนั้น เป็นต้นว่า ตัวตนหนึ่งคือ ผู้พูดที่ต้องการสื่อสารหรือสื่อข้อความบางอย่างไปยังผู้ฟัง ในขณะที่อีกตัวตนหนึ่ง คือ ผู้พูดที่แสดงข้อคิดเห็น มุมมอง ความรู้สึก ต่อการใช้ภาษาในการสื่อข้อความนั้น ๆ (Pizziconi, 2007, p. 50)

ผู้วิจัยยกตัวอย่างการแสดงความลังเลในภาษาญี่ปุ่นของผู้พูดคนหนึ่งด้วยถ้อยคำว่า “*Konna koto wa iu beki ka dou ka wakarimasen ga...*” (‘เรื่องแบบนี้ ไม่ทราบว่าจะพูดดีรึเปล่านะคะ’) ก่อนที่เขาจะกล่าวความคิดเห็นของตนออกไป (Pizziconi, 2007, p. 55) การแสดงตัวตนของผู้พูดในตัวอย่างนี้ คือ ตัวตนหนึ่งของผู้พูดอาจต้องการกล่าวข้อความบางอย่างไปยังผู้ฟัง แต่อีกตัวตนหนึ่งก็ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจ

เกิดขึ้นจากการกล่าวถ้อยคำของตนเองว่า ข้อความที่กำลังจะกล่าวออกไปอาจไม่เหมาะสม หรืออาจทำให้ผู้ฟังไม่พอใจไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นผู้พูดจึงกล่าวถ้อยคำแสดงความลั้งเลนี้ออกไป เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจผู้พูดในภายหลัง ถ้อยคำแสดงความลั้งเลดังกล่าวถือได้ว่าเป็นถ้อยคำที่แสดง “การตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์” (metapragmatic awareness) อันหมายถึง การตระหนักรู้ว่าถ้อยคำของตนเองหรือของผู้อื่นมีลักษณะอย่างไร และมีหน้าที่อย่างไรในการสื่อเจตนา (Verschueren, 2000; Haugh, 2005)

การแสดงออกถึงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์สามารถกระทำได้ด้วยการใช้ภาษาในหลากหลายรูปแบบ อาทิ ถ้อยคำกล่าวออกตัว ถ้อยคำแสดงความลั้งเล คำกริยาแสดงการกระทำ คำลงท้าย ตัวบ่งชี้ข้อความ ฯลฯ (Grundy, 2008, p. 156) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะรูปแบบที่เรียกว่า “ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์” (metapragmatic commentary) เท่านั้น ถ้อยคำบรรยายดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์รูปแบบที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในหมู่นักศึกษาด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ ด้วยเพราะเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนด้วยรูปภาษาที่ผู้พูดกล่าวบรรยายถึงข้อคิดเห็นของตนที่มีต่อถ้อยคำของตนเองและของผู้อื่น (Silverstein, 1993, p. 39) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ของผู้ใช้ภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น

2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นจัดว่ามีแนวคิดบางอย่างคล้ายคลึงกันในแง่ที่ว่า ต่างเป็นสังคมที่มีลักษณะอิงกลุ่ม (collectivist society) เช่นเดียวกัน (Aoki, 2010; Hofstede, 2011) สังคมทั้งสองให้ความสำคัญกับความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หรือหลีกเลี่ยงการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน (Hofstede, 2011, p. 11) นอกจากนี้สังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นยังมีแนวคิดทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น มโนทัศน์เรื่องความเกรงใจ (หรือ “enryo”) หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (หรือ “omoiyari”) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมที่เรียกได้ว่ามีความคล้ายคลึงกันดังเช่นที่กล่าวมานี้ ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นจะมีการใช้ถ้อยคำแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์มีอยู่ทั่วไปในหลายภาษา อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษารัสเซีย รวมถึงภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทยที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ ภาษาญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในภาษาที่มีการศึกษาด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของซูซูกิ (Suzuki, 2007) เกี่ยวกับหน้าที่ทางอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ของ

สำนวน “-tte” การศึกษาของโมริตะ (Morita, 2012) เกี่ยวกับการใช้คำลงท้าย “yo” และการศึกษาของพิซซิคโคนี (Pizziconi, 2007) เกี่ยวกับถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ที่เป็นการขอโทษ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการศึกษาของพิซซิคโคนี (Pizziconi, 2007) ที่ได้กล่าวถึงการแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาญี่ปุ่นดังนี้ พิชซิคโคนีได้ยกตัวอย่างถ้อยคำแสดงการขอโทษที่อยู่ในรูปของการพูดออกตัว อาทิ “katte na hanashi de moushiwake arimasen” (‘ต้องขอโทษอย่างยิ่งที่ (ฉัน) พูดตามใจตัวเอง’) หรือ “shitsurei na hanashi de moushiwake arimasen” (‘ต้องขอโทษอย่างยิ่งที่ (ฉัน) พูดเรื่องที่เป็นการเสียมารยาท’) พิชซิคโคนี มองว่า ถ้อยคำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ของผู้พูดว่า ถ้อยคำของตนเองที่กำลังจะพูดต่อไปหรือที่ได้พูดไปแล้ว อาจถูกตีความโดยผู้ฟังในทางลบ เช่น ผู้ฟังอาจมองว่าเป็นการเสียมารยาท หรืออาจมองว่า ผู้พูดเอาความคิดเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่ฟังเหตุผลของอีกฝ่าย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเป็นข้อความของพนักงานร้านขายจักรยานที่เขียนแจ้งให้ลูกค้าทราบทางเว็บไซต์

ตัวอย่าง พนักงานของร้านขายจักรยานเขียนลงในเว็บไซต์แนะนำให้ลูกค้าเข้ามาฝึกประกอบรถจักรยานที่ร้านก่อน

พนักงาน: [...] tadashii houhou o chishiki toshite shitte itemo, jouzu ni dekiru to wa kagirimasen shitsurei na hanashi de moushiwake arimasen

(‘...แม้ว่าท่านจะมีความรู้เกี่ยวกับวิธีประกอบจักรยานที่ถูกต้อง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าท่านจะสามารถทำได้ดี ต้องขอประทานโทษเป็นอย่างยิ่ง ที่พูดจาเสียมารยาทเช่นนี้’)

ในตัวอย่างข้างต้นนี้ พนักงานร้านขายจักรยานใช้ถ้อยคำที่โดยรวมแล้วดูเหมือนเป็นการดูถูกความสามารถของลูกค้า อันถือเป็นพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากปกติแล้ว พนักงานของร้านค้าโดยทั่วไปมักถูกคาดหวังว่าจะต้องปฏิบัติตนต่อลูกค้าด้วยความนอบน้อม ในเมื่อพนักงานในร้านขายจักรยานแห่งนี้รับรู้ถึงความไม่เหมาะสมในถ้อยคำของตนเองที่จำเป็นต้องเผยแพร่ออกไป พนักงานจึงได้กล่าวขอโทษลูกค้า ด้วยการแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ว่า ข้อความของตนเองเป็นการเสียมารยาท หากผู้อ่าน (ลูกค้า) ได้มาอ่านเข้าและคิดไปว่าพนักงานกำลังดูถูกความสามารถของลูกค้าอยู่

ในภาษาไทย การศึกษาภาษาในเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ยังคงมีไม่มากนัก ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการศึกษา กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (Hongladarom, 2007) เกี่ยวกับการแสดงข้อคิดเห็นเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ในบริบทการวิพากษ์วิจารณ์ การศึกษาดังกล่าวพบว่า ก่อนที่ผู้พูดจะกล่าววิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น ผู้พูดมักพูดออกตัวเพื่อแสดงถึงเจตนาที่ไม่ต้องการให้เกิดการกระทบกระทั่งกันกับผู้ฟังหรือผู้ที่เป็นเป้าหมายของการวิพากษ์วิจารณ์นั้นโดยตรง การพูดออกตัวที่พบส่วนใหญ่มักเป็นถ้อยคำกล่าวห้าม เช่น “อย่าหาว่าสอนเลยนะ” หรือ “อย่าหาว่านิทาเขาเลยนะ” ทั้งสองตัวอย่างนี้เป็นการแสดงข้อคิดเห็นเชิง

อภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ของผู้พูดที่มองว่า ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้อาจถูกผู้ฟังตีความไปในทางลบว่า ผู้พูดต้องการ “สอน” หรือ “นินทา” แต่แม้กระนั้น ผู้พูดก็ยังคงจะกล่าวข้อความนั้นออกไป โดยกล่าวออกตัวเสียก่อน ด้วยการขอร้องหรือห้ามไม่ให้ผู้ฟังตีความเจตนาของผู้พูดไปในทางลบ เพื่อแสดงทัศนคติในแง่บวกว่า ผู้พูดหวังว่าผู้ฟังคงไม่ถือสาตน ด้วยตนไม่ได้มีเจตนาไม่ดีต่อผู้ฟังแต่อย่างใด

แม้ว่าการศึกษาด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์จะมีอยู่ในหลากหลายภาษาและในหลากหลายแง่มุม แต่จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่า การศึกษาการใช้ภาษาเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างหรือข้ามวัฒนธรรมยังคงมีอยู่อย่างจำกัด งานวิจัยด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาญี่ปุ่นนั้น แม้จะพบว่ามีความอุดมสมบูรณ์พอสมควร แต่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการศึกษาอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ ของผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น ส่วนการศึกษาด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทย ผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาใดที่เป็นการเปรียบเทียบด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ระหว่างหรือข้ามวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบการแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น โดยมุ่งศึกษาเฉพาะการแสดงการตระหนักรู้ในรูปแบบที่เป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เท่านั้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) และบันทึกเสียงการอภิปรายกลุ่มของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นจำนวนชาติละ 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 3 คน ที่มีความสนิทสนมกัน คุณสมบัติของสมาชิกในกลุ่ม ได้แก่ เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก สังกัดอยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน คณะเดียวกัน และชั้นปีเดียวกัน มีอายุระหว่าง 20-40 ปี และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หรือในเขตกรุงโตเกียวและจังหวัดใกล้เคียง ในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 30-45 นาที โดยหลังจากที่ผู้วิจัยอธิบายโจทย์และกิจกรรมต่างๆ ให้สมาชิกในกลุ่มได้ทราบแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มการบันทึกเสียงและออกไปจากสถานที่ที่ใช้บันทึกเสียงนั้น โดยวางเอกสารชี้แจงขั้นตอนการอภิปรายไว้ให้ผู้บอกภาษาได้ดูประกอบในขณะที่ทำกิจกรรม

ผู้วิจัยกำหนดให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติภารกิจร่วมกัน นั่นคือ การอภิปรายเพื่อร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาตามหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ (problem-solving task) หัวข้อดังกล่าวอยู่ในรูปแบบของสถานการณ์สมมติซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่ประสบปัญหา 3 ลักษณะในการปฏิสัมพันธ์กับคู่สนทนา อันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการตอบรับหรือปฏิเสธการขอร้องของคู่สนทนา ปัญหาเกี่ยวกับการตอบรับหรือปฏิเสธการเสนอความช่วยเหลือจากคู่สนทนา และปัญหาเกี่ยวกับการทวงถามหรือทวงคืนสิ่งของจากคู่สนทนา

ปัญหาแต่ละประเภทจำแนกออกเป็น 3 กรณี ได้แก่ ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลผู้หนึ่งกับคู่สนทนาที่เป็นอาจารย์ คู่สนทนาเป็นเพื่อน และคู่สนทนาที่เป็นลูกน้องในที่ทำงาน ทั้งนี้หัวข้อเหล่านี้เป็นเพียงกรอบกว้าง ๆ สำหรับให้ผู้บอกภาษากล่าวถ้อยคำใดก็ได้ในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกภายในกลุ่มอภิปราย ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อมูลการสนทนาที่ได้มาคัดเลือกเฉพาะส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยมีวิธีการคัดเลือกข้อมูลการสนทนาที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มโดยได้ประยุกต์หลักเกณฑ์ในการพิจารณาถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ของแคฟฟี (Caffi, 1998) ที่ได้นำเสนอว่า การให้ข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์สามารถเกิดขึ้นได้ใน 2 ระดับ คือ ในระดับถ้อยคำและในระดับโครงสร้างของการสนทนา ในระดับถ้อยคำคือ การบรรยายข้อคิดเห็นต่อภาษา (หรือเรียกว่า “ภาษาที่ถูกกล่าวถึง” (object language)) ที่ผู้พูดหรือคู่สนทนาใช้ในการปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ส่วนในระดับโครงสร้างการสนทนา เป็นบรรยายข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสลับผลัด ระบบการจัดสรรผลัดการสนทนา รวมถึงลำดับขั้นตอนของการสนทนา (Caffi, 1988, pp. 584-585) ซึ่งถ้อยคำที่เป็นการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์แบบหลังสุดนี้เป็นการให้คิดเห็นในอีกมิติหนึ่งโดยมิได้กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งเป็นพิเศษ นอกจากนี้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์จะต้องสะท้อนการตระหนักรู้ของผู้พูดเกี่ยวกับด้านใดด้านหนึ่งต่อไปนี้ 1) ด้านความเหมาะสมของการใช้ภาษา ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตามหลักการเรื่องความสุภาพ และการปฏิบัติตามแบบแผนของสังคม 2) ด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การสนทนาของผู้พูดเองหรือของผู้ฟังในการกล่าวถ้อยคำหนึ่ง ๆ อาทิ การให้ข้อคิดเห็นว่า การกล่าวถ้อยคำของผู้ฟังเป็นการพูดแทรก หรือเป็นการแย่งผลัดการพูดของผู้อื่น 3) ด้านการสื่อเจตนาของผู้พูดหรือผู้ฟังที่สื่อสารผ่านถ้อยคำหนึ่ง ๆ เช่น ถ้อยคำนั้นสื่อเจตนาอะไร หรือถ้อยคำนั้นจะส่งผลให้ผู้ฟังตีความเจตนาของผู้พูดไปในทิศทางใด

4. ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาด้านอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์หลายท่านได้อธิบายถึงถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เอาไว้ว่า หมายถึง ข้อความที่ปรากฏในการสนทนา ซึ่งมีรูปแบบเป็นประโยคหรือวลี ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้พูดที่มีต่อความเหมาะสมของการใช้ภาษา ผลลัพธ์ของการใช้ภาษาในการสนทนาครั้งหนึ่ง ตลอดจนกระบวนการในการดำเนินการสนทนา (Silverstein, 1993; Caffi, 1998; Hübler, 2011) ผู้วิจัยพบว่า ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นอาจอยู่ในรูปแบบของประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม หรือประโยคคำสั่ง ที่แสดงเจตนาในการให้ข้อคิดเห็นต่อการใช้ภาษาของผู้พูดเองหรือของผู้อื่น เจตนาในการให้ข้อคิดเห็นที่ว่านี้สามารถระบุ

เฉพาะเจาะจงต่อไปได้อีกว่า ผู้พูดต้องการให้ข้อคิดเห็นในสถานการณ์หนึ่งด้วยมีเป้าหมายอะไร โดยอาศัยการพิจารณาจากบริบทการสนทนาที่ปรากฏการบรรยายข้อคิดเห็นนั้น ๆ

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยพบว่า ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก โดยแบ่งตามเป้าหมายของการสื่อสาร อันได้แก่ 1) การประเมินการใช้ภาษา 2) การควบคุมการดำเนินการสนทนา และ 3) การบรรยายเจตนาของผู้ใช้ภาษา และยังจำแนกออกเป็นหน้าที่ย่อยได้อีกจำนวนหนึ่งดังที่ปรากฏในภาพต่อไปนี้

ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์	ภาษาไทย	ภาษาญี่ปุ่น
1. การประเมินการใช้ภาษา	1) การประเมินเชิงบวก 2) การประเมินเชิงลบ	1) การประเมินเชิงบวก 2) การประเมินเชิงลบ
2. การควบคุมการดำเนินการสนทนา	3) การแจ้งขั้นตอนการสนทนา 4) การชี้แจงการดำเนินการสนทนา 5) การจัดลำดับการพูด 6) การหาหรือแนวทางการดำเนินการสนทนา	3) การชี้แจงการดำเนินการสนทนา 4) การจัดลำดับการพูด 5) การประเมินการดำเนินการสนทนา
3. การบรรยายเจตนา	7) การอธิบายเจตนาของผู้พูด 8) การอนุมานเจตนาของผู้ฟัง	6) การอธิบายเจตนาของผู้พูด 7) การอนุมานเจตนาของผู้ฟัง

ตารางที่ 1 ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

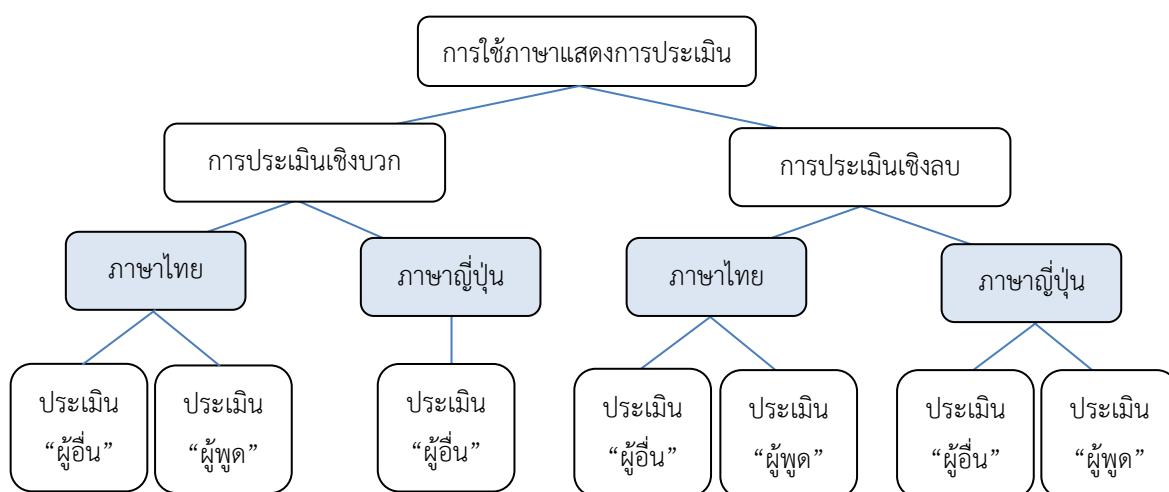
ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีหน้าที่หลักในการจัดการปฏิสัมพันธ์ 3 ประการเช่นเดียวกัน แต่มีหน้าที่ย่อยที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่จะได้นำเสนอต่อไปนี้

4.1 การประเมินการใช้ภาษา

“การประเมิน” (assessment) เป็นการแสดงจุดยืนและทัศนคติของผู้พูดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถกระทำได้ในเชิงบวกและเชิงลบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้พูดเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสิ่งที่ถูกประเมินในขณะนั้น (Goodwin & Goodwin, 1987, p. 9; Keisanen & Kärkkäinen, 2014, p. 303) ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่ทำหน้าที่ประเมินการใช้ภาษา โดยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ การประเมินเชิงบวก และการประเมินเชิงลบ การประเมินแต่ละด้านยังสามารถจำแนกออกได้เป็นการประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้พูด” หรือการใช้ภาษาของ “ผู้อื่น”

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บอกภาษาชาวไทยมีการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นที่แสดงการประเมินการใช้ภาษาทั้งในเชิงบวกและเชิงลบเช่นเดียวกัน ความแตกต่างระหว่าง 2 ภาษาปรากฏในการประเมิน

เชิงบวก คือ ในภาษาไทยปรากฏการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นที่แสดงการประเมินการใช้ภาษาทั้งของ “ผู้อื่น” และของ “ผู้พูด” เองในเชิงบวก แต่ในภาษาญี่ปุ่นปรากฏแต่การประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้อื่น” เท่านั้น ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของการใช้ภาษาแสดงการประเมินของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น ดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้



ภาพที่ 1 เปรียบเทียบการใช้ภาษาแสดงการประเมินในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

4.1.1 การประเมินเชิงบวก

ผู้วิจัยพบว่า ทั้งผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีการประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้อื่น” ในเชิงบวกเช่นเดียวกัน โดยเป็นกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของการใช้ภาษาของผู้อื่นว่า มีความเหมาะสมกับสถานการณ์การสนทนาที่มีส่วนร่วมอยู่ในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า การประเมินเชิงบวกของชาวญี่ปุ่นนอกจากจะเป็นการกล่าวถึงความเหมาะสมของภาษาที่ผู้ฟังกล่าวแล้ว ยังแสดงถึงความชื่นชมในตัวผู้ฟัง (Kondo, 2014, p. 20) ที่สามารถเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ ได้อีกด้วย ในขณะที่การประเมินเชิงบวกในภาษาไทยเป็นการประเมินเชิงบวกที่กล่าวถึงข้อดีของภาษาที่ผู้อื่นกล่าวเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 1 สมาชิกในกลุ่มกำลังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการพูดเพื่อทวงคืนสิ่งของคืนจากเพื่อน

ผู้พูด ค: เออ โทษที คือเราขอเครื่องบันทึกเสียงมาก่อนได้ไหม จะเอาไปใช้ต่อก็ได้แต่ตอนนี้เราต้องใช้

ผู้พูด ข: เพราะยังงั้นเราเพื่อนกันอยู่แล้ว มันไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาทางการ

ในตัวอย่างที่ 1 ถ้อยคำในผลัดของผู้พูด ข จัดเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวาจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงการประเมินการใช้ภาษาของผู้อื่นในเชิงบวก เนื่องจากการกล่าวให้เหตุผลสนับสนุนผู้พูด ค ที่ใช้ภาษาอย่างไม่เป็นทางการในการทวงของคืนจากเพื่อนมีสถานภาพทางสังคมเท่ากัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาที่สุภาพมากนัก

ตัวอย่างที่ 2 ผู้พูด ก สอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการตอบปฏิเสธอาจารย์ที่ได้เสนอว่า นักศึกษาสามารถมาพบเพื่อขอคำปรึกษาจากอาจารย์ได้

- 1 ผู้พูด ข: kinyoubi wa taihen moushiwakennai desu ga tsugi no shuu no sensei no o jikan ga aru hi ni go shidou itadakerenba to omoimasu
(‘วันศุกร์ต้องขอโทษอาจารย์เป็นอย่างมากค่ะ แต่หากสัปดาห์ถัดไปอาจารย์มีเวลาช่วงไหนหนูอยากจะขอคำชี้แนะจากอาจารย์ค่ะ’)
- 2 ผู้พูด ค: kanpeki sugiru /to omoun desu kedo\
(‘คิดว่า สมบูรณ์แบบมากเหลือเกินนะคะ’)
- 3 ผู้พูด ข: /iya iya iya\
(‘ไม่ ไม่ ไม่’)

ส่วนในตัวอย่างที่ 2 ถ้อยคำในผลัดของผู้พูด ค (“kanpeki sugiru to omoun desu kedo”) (‘คิดว่า สมบูรณ์แบบมากเลยนะคะ’) แสดงการตระหนักถึงเชิงอภิวินิจฉัยปฏิบัติศาสตร์ต่อความเหมาะสมของถ้อยคำที่ผู้พูด ข กล่าว โดยการชื่นชมในความสามารถของผู้พูด ข ที่ยกตัวอย่างคำพูดได้อย่างครบถ้วนตามที่นักศึกษาพึงกระทำในการตอบปฏิเสธการเสนอความช่วยเหลือจากอาจารย์ ไม่ว่าจะเป็น การกล่าวขอโทษอาจารย์ การเจรจาเพื่อขอเข้าพบอาจารย์อีกครั้ง และการแสดงความใส่ใจต่อความรู้สึกของอาจารย์ เราจะสังเกตถึงเจตนาการ “ชม” ของผู้พูด ค ได้จากคำตอบของผู้พูด ข (“iya iya iya”) (‘ไม่ ไม่ ไม่’) ในผลัดถัดมาที่เป็นการปฏิเสธไม่ยอมรับการประเมินเชิงบวกที่ผู้พูด ค กล่าว

ส่วนการประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้พูด” เองในเชิงบวก ผู้วิจัยพบในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวไทยเท่านั้น ซึ่งปรากฏเมื่อมีผู้ร่วมสนทนารายอื่นกล่าวประเมินการใช้ภาษาของผู้พูดในเชิงบวกแล้วครั้งหนึ่ง ผู้พูดจึงกล่าวถึงข้อดีของภาษาที่ตนใช้บ้าง ส่วนในภาษาญี่ปุ่น หากเป็นสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันนี้ ผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่นมักประเมินการใช้ภาษาของผู้พูดในเชิงลบแทน

ตัวอย่างที่ 3 สมาชิกในกลุ่มกำลังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทวงคืนสิ่งของคืนจากเพื่อน

- 1 ผู้พูด ค: เออโทษที คือเราขอเครื่องบันทึกเสียงมาก่อนได้ไหม จะเอาไปใช้ต่อก็ได้แต่ตอนนี้เราต้องใช้
- 2 ผู้พูด ข: เพราะยังงั้นเราเพื่อนกันอยู่แล้ว มันไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาทางการ
- 3 ผู้พูด ค: เออ ไม่ต้องสุภาพมาก

ในตัวอย่างที่ 3 ถ้อยคำของผู้พูด ค ในผลัดที่ 3 (“ไม่ต้องสุภาพมาก”) เป็นการประเมินภาษาของเขาเองที่กล่าวไว้ผลัดที่ 1 ในเชิงบวกว่า มีความเหมาะสมกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนที่มีสถานภาพทางสังคมเท่ากัน เราอาจวิเคราะห์ได้ว่า การที่ผู้พูด ค รอให้ผู้พูด ข ประเมินถ้อยคำของเขาในเชิงบวกไปเสียก่อนแล้วค่อยประเมินการใช้ภาษาของตนในเชิงบวกแสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้พูด ค ที่ต้องการให้ถ้อยคำที่ดู

เหมือนเป็นการการชมตนเองนั้นถูกตีความว่า เขาเพียงต้องการแสดงความเห็นด้วยกับผู้พูด ข ที่มองว่าการใช้ภาษาของเขามีความเหมาะสมเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 4 สมาชิกในกลุ่มหารือกันเกี่ยวกับกรณีที่นักศึกษาคนหนึ่งได้รับการเสนอช่วยขนย้ายของจากเพื่อน ผู้พูด ข ได้ยกตัวอย่างคำพูดที่นักศึกษาควรใช้กล่าวตอบเพื่อน

1 ผู้พูด ข: ii↑ gomenne arigatou (.) mitaina
(‘ได้เหวอ ขอโทษด้วยนะ ขอขอบคุณ อะไรวะอย่างนี้’)

2 ผู้พูด ค: sore gurai
(‘ประมาณนั้น’)

→ 3 ผู้พูด ข: **tashika ni aru kamo**
(‘คงจะมี (กรณี)ที่พูดแบบนี้’)

ในตัวอย่างที่ 4 แม้คำพูดที่ผู้พูด ข กล่าวไว้จะได้รับการประเมินจากผู้พูด ค ในเชิงบวกว่า มีความเหมาะสมกับบริบทที่นักศึกษาตอบรับการเสนอความช่วยเหลือจากเพื่อน แต่ผู้พูด ข ก็ได้ให้การสนับสนุนต่อการประเมินเชิงบวกนั้น เธอกลับกล่าวประเมินถ้อยคำของตนเองด้วยการแสดงความไม่มั่นใจว่า คำพูดที่ตนให้ตัวอย่างมีความเหมาะสมหรือไม่ ด้วยการใช้ถ้อยคำ “tashika ni aru kamo” (‘คงจะมีกรณีที่พูดแบบนี้ไหมนะ’) ลักษณะที่พบทำให้เห็นมุมมองประการหนึ่งของชาวญี่ปุ่นที่มักไม่แสดงความคิดเห็นของตนหนักแน่นจนเกินไป (Mori, 1999, p. 447)

4.1.2 การประเมินเชิงลบ

การประเมินการใช้ภาษาในเชิงลบ ปรากฏในบริบทที่ผู้พูดให้ข้อคิดเห็นต่อภาษาของผู้ฟัง และ/หรือของผู้พูดเองว่า มีข้อบกพร่องบางประการ และไม่เหมาะสมกับสถานการณ์การปฏิสัมพันธ์ที่ผู้พูดและผู้ฟังมีส่วนร่วมอยู่ในขณะนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกการประเมินการใช้ภาษาออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ การประเมินการใช้ภาษาของผู้อื่นในเชิงลบ และการประเมินการใช้ภาษาของผู้พูดในเชิงลบ

การประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้อื่น” ในเชิงลบ คือ การแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยและการไม่ยอมรับถ้อยคำของผู้อื่น ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นรู้สึก “เสียหน้า” จนกลายเป็นการสร้าง ความขัดแย้ง (conflict) ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้ในทางใดทางหนึ่ง (Hübler & Bublitz, 2007, p. 18; Miller, 2000, p. 229) ผู้วิจัยพบความแตกต่างระหว่างการประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้อื่น” ในเชิงลบของผู้บอกภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น กล่าวคือ ผู้บอกภาษาชาวไทยกล่าวประเมินการใช้ภาษาของผู้อื่นในเชิงลบอย่างตรงไปตรงมา ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นปรากฏแต่การใช้วิธีการถามกลับ ซึ่งอาจมองได้ว่า เป็นการ “เรียกร้องให้

ปรับแก้” (repair-request) (Katagiri & Shimogima, 2002) โดยเป็นการเสี่ยงที่จะวิจารณ์ตรง ๆ ว่าการใช้ภาษาของผู้อื่นไม่เหมาะสมอย่างไร

ตัวอย่างที่ 5 ผู้พูด ก ยกตัวอย่างคำพูดในการกล่าวทวงจดหมายรับรองจากอาจารย์

ผู้พูด ก: อาจารย์ครับ ด่วนเลยนะครับ พรุ่งนี้ไม่ได้ฉันโดนแน่เลยครับ

ผู้พูด ข: เราก็บอกว่าเราก็มีความจำเป็นเร่งด่วน มันดูเหมือนไม่ค่อยมีมารยาทเท่าไรอะ อันที่สาม

ในตัวอย่างที่ 5 ถ้อยคำของผู้พูด ข ที่เป็นการแจ้งให้ผู้พูด ก ทราบถึงคำพูดที่เขาเห็นว่ามีเหมาะสมมากกว่า (“เราก็บอกว่าเราก็มีความจำเป็นเร่งด่วน”) และยังบอกข้อเสียของคำพูดที่ผู้พูด ก กล่าวอีกด้วยว่าเป็นการเสียมารยาทต่ออาจารย์ (“มันดูเหมือนไม่ค่อยมีมารยาทเท่าไรอะ อันที่สาม”) แสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้พูด ข ที่ต้องการประเมินการใช้ภาษาของผู้พูด ก ในแง่ลบ โดยสะท้อนการตระหนักรู้เชิงอภิวัจนปฏิบัติศาสตร์ว่า ถ้อยคำของผู้พูด ก กล่าวมีความเป็นกันเองมากเกินไป

ตัวอย่างที่ 6 ผู้พูด ข ยกตัวอย่างถ้อยคำของนักศึกษาที่ฟังกล่าวตอบอาจารย์ด้วยภาษาที่มีความเป็นทางการ แต่หลังจากที่เธอกำลังถ้อยคำนั้นจบลง เธอก็ยังคงพูดกับสมาชิกในกลุ่มด้วยภาษาทางการเช่นเดิม

- 1 ผู้พูด ข: ukagai tai-n desu kedo (.) nanka kinyoubi ni wa youji ga aru-n de (.) betsu no hi de yoroshii deshō ka tte watashi dattara (.) kiku to omou-n desu keredomo
(‘อยากจะถาม (อาจารย์) นะคะ คือ พอวันศุกร์นี้หนูมีธุระ เป็นวันอื่นไม่ทราบว่าอาจารย์สะดวกไหมคะ ถ้าเป็นเรา ก็คิดว่าจะถามนะคะ’)

→ 2 ผู้พูด ก: keigo de yaru no [หัวเราะ]
(‘จะพูดด้วยภาษาสุภาพเหรอ’)

- 3 ผู้พูด ข: a (.) tashika ni [หัวเราะ]
(‘อ๊ะ จริงด้วย’)

ตัวอย่างที่ 6 เนื่องจากผู้พูด ข ได้ใช้ถ้อยคำให้เกียรติ (หรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “keigo”) ในการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มที่มีสถานภาพเท่ากัน ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วควรใช้พูดกับอาจารย์หรือผู้มีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าผู้พูด การถามกลับของผู้พูด ก (“keigo de yaru no”) (‘จะพูดด้วยภาษาสุภาพเหรอ’) จึงเป็นการประเมินถ้อยคำของผู้พูด ข ในเชิงลบแบบอ้อม ด้วยการบอกใบ้ให้ผู้พูด ข เห็นความผิดปกติในถ้อยคำที่เขากล่าว ผลของการถามกลับทำให้ผู้พูด ข ยอมรับความไม่เหมาะสมนั้นในผลัดถัดมา

สำหรับการประเมินการใช้ภาษาของ “ผู้พูด” เองในเชิงลบ พบว่า มีความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น นั่นคือ ผู้พูดในทั้งสองภาษามีการเฝ้าสังเกตความไม่เหมาะสมของการใช้ภาษาของตนว่า จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ หรืออาจส่งผลให้ผู้ฟังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้พูด ผู้พูดมักให้ข้อคิดเห็นต่อความไม่เหมาะสมในถ้อยคำของตนเอง เพื่อแสดงถึงการให้ความเอาใจใส่ใน

ความรู้สึกของผู้ฟัง ตลอดจนเพื่อลดความรุนแรง (mitigate) ของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ถ้อยคำนั้นๆ ของตน

ตัวอย่างที่ 7 ผู้พูด ค กล่าวแสดงความเห็นในทำนองว่า นักศึกษาไม่จำเป็นต้องมาช่วยงานอาจารย์ตามที่อาจารย์ขอร้อง เนื่องจากนักศึกษาได้วางแผนการเดินทางท่องเที่ยวและจองที่พักเรียบร้อยแล้ว

ผู้พูด ค: [...] ถ้ามันเป็นแค่การวางแผนไปเที่ยวเฉยๆ เรามาช่วยอาจารย์ก่อนก็ได้ แต่ว่า ณ ตอนนี้อาจจะที่พักเรียบร้อยแล้ว จะสละทุกอย่างเพื่อมาช่วยงานอาจารย์มันก็คงไม่ใช่ไหม (.) ในเมื่อ (.) ถ้าพูดกันอย่างเห็นแก่ตัวอะ (.) ทุกคนมันก็ต้องเห็นแก่ตัวอยู่แล้วอะ ในเมื่อเสียเงินไปแล้ว

ในตัวอย่างที่ 7 การอ้างถึงสาเหตุเรื่องเงิน (“ในเมื่อเสียเงินไปแล้ว”) อาจทำให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นตีความไปในแง่ลบได้ว่า ผู้พูด ค ยึดผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ผู้พูด ค จึงประเมินถ้อยคำของตนเองในเชิงลบด้วยการพูดออกตัวไว้ก่อนว่า ถ้อยคำที่เขาจะกล่าวต่อไปเป็น “การพูดอย่างเห็นแก่ตัว” ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นดังกล่าวแสดงการคาดการณ์เกี่ยวกับมุมมองในเชิงลบที่ผู้ฟังมีต่อการใช้ภาษาของตน และการป้องกันล่วงหน้ามิให้ผู้ฟังประเมินถ้อยคำของผู้พูดไปในเชิงลบเช่นนั้น การประเมินการใช้ภาษาในลักษณะเดียวกันนี้ปรากฏในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 8 สมาชิกในกลุ่มปรึกษากันเกี่ยวกับกรณีที่อาจารย์ขอให้ศึกษามาช่วยงานในวันหยุด แต่นักศึกษาได้จองโรงแรมเพื่อไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อนแล้ว

ผู้พูด ข: [...] ryokou o toru to omoimasu (.) de **sensei ni mo chotto shitsurei ni naru kamoshirenai desu ga** (.) watashi no kawari ni naru hito ga iru ka (.) hoka ni dekiru hito ga iru kadouka tte iu no mo kii te [...]

(‘[...] (ฉัน) คิดว่าจะเลือกไปเที่ยวค่ะแล้วก็ อาจจะดูเสียมารยาทต่ออาจารย์เล็กน้อยแต่ว่า ก็จะสามารถ (อาจารย์) ว่า มีคนทำแทนเราได้ไหม หรือมีใครที่สามารถทำงานนี้ได้หรือเปล่า [...]’)

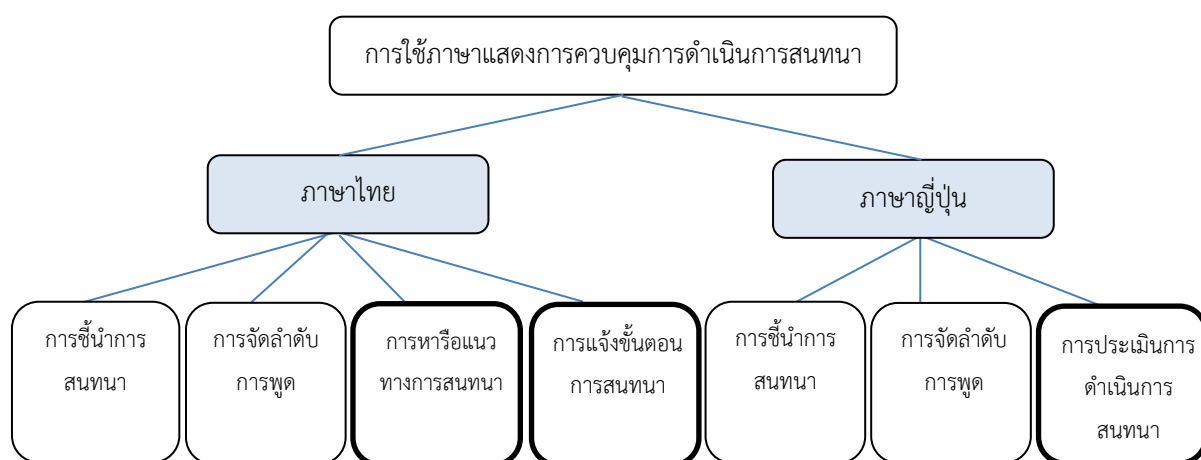
ในตัวอย่างที่ 8 ถ้อยคำช่วงที่ว่า “sensei ni mo chotto shitsurei ni naru kamoshirenai desu ga” (‘อาจจะดูเสียมารยาทต่ออาจารย์เล็กน้อยแต่’) สะท้อนการคาดการณ์ของผู้พูด ข ว่า ผู้ร่วมสนทนารายอื่นอาจประเมินคำพูดของเขาในแง่ลบ เนื่องจากคำพูดที่เขายกตัวอย่างถือว่า “เสียมารยาท” ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวญี่ปุ่นที่ไม่ควรปฏิเสธการขอร้องของอาจารย์ หากผู้พูด ข กล่าวถ้อยคำที่เป็นการปฏิเสธอาจารย์นี้ไปในทันทีโดยไม่ได้กล่าวประเมินคำตอบของตนในเชิงลบเสียก่อน ผู้ร่วมสนทนารายอื่นอาจเข้าใจผิดได้ว่า เขาไม่ตระหนักถึงมารยาทในการปฏิเสธกับอาจารย์ในข้อนี้

4.2 การควบคุมการดำเนินการสนทนา

การปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มอภิปรายมักมีกระบวนการการสนทนาที่สมาชิกจำเป็นต้องปฏิบัติตาม แต่เนื่องด้วยผู้วิจัยมิได้กำหนดผู้ทำหน้าที่นำการสนทนาเอาไว้ สมาชิกของกลุ่มคนใดคนหนึ่งจึงใช้ถ้อยคำในการ

ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการอธิบาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ถูกกำหนดไว้ (Penz, 2007, p. 288; Kivik & Vogelberg, 2003, p. 378) ถ้อยคำที่ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินการสนทนาอาจเป็นวัจนกรรม (speech act) ประเภทใดก็ได้ อาทิ การห้าม การขอร้อง การขออนุญาต แต่จะถือเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์ได้ก็ต่อเมื่อถ้อยคำที่แสดงวัจนกรรมนั้นๆ สะท้อนความเห็นของผู้พูดที่มีต่อระบบการจัดสรรผลัด การผลัดกันพูด ตลอดจนขั้นตอนการสนทนา เนื่องจากถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นประเภทนี้มีได้สะท้อนข้อคิดเห็นของผู้พูดที่มีต่อถ้อยคำส่วนใดส่วนเป็นพิเศษ (ดูคำอธิบายในหัวข้อที่ 3) ตัวอย่างที่นำเสนอต่อไปนี้จะไม่ปรากฏส่วนที่เป็น “ภาษาที่ถูกกล่าวถึง” (object language)

จากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงเจตนาควบคุมการดำเนินการสนทนาในภาษาไทยและญี่ปุ่นมีการใช้ภาษาที่แตกต่างกันดังภาพที่ 2 ต่อไปนี้



ภาพที่ 2 เปรียบเทียบการใช้ภาษาแสดงการควบคุมการดำเนินการสนทนาในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

ผู้วิจัยพบการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงเจตนาการขึ้นการสนทนา และการจัดลำดับการพูดทั้งในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น ส่วนการแจ้งขั้นตอนการสนทนา และการหาหรือแนวทางการสนทนานั้น พบเฉพาะข้อมูลของของผู้บอกภาษาชาวไทย ในขณะที่พบการประเมินการดำเนินการสนทนาแต่ในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่นเท่านั้น

4.2.1 การขึ้นการสนทนา

แม้ว่าในข้อมูลภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นต่างพบการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงเจตนาของผู้พูดในการขึ้นการดำเนินการสนทนาให้ผู้ฟังปฏิบัติตามเช่นเดียว แต่ผล

การวิเคราะห์พบว่า ในภาษาไทยผู้พูดมักกล่าวขึ้นด้วยประโยคคำสั่ง ซึ่งถือเป็นการบอกให้ผู้ฟังดำเนินการสนทนาตามที่ผู้พูดเห็นควรอย่างตรงไปตรงมา ในขณะที่ในภาษาญี่ปุ่นไม่ปรากฏการบรรยายข้อคิดเห็นในลักษณะดังกล่าว แต่เป็นการใช้วิธีการอื่น ๆ อาทิ การใช้ประโยคบอกเล่าที่มีการละถ้อยคำบางส่วน ทำให้ผู้ฟังต้องตีความต่อไปว่า ผู้พูดมีความประสงค์ให้ผู้ฟังดำเนินการสนทนาอย่างไรต่อไป หรือใช้ประโยคบอกเล่าที่ลงท้ายด้วยหน่วยคำแสดงการรำพึงกับตนเอง

ตัวอย่างที่ 9 ผู้พูด ค และผู้พูด ก กำลังสนทนากันเกี่ยวกับกรณีที่หัวหน้าลงเลที่จะกล่าวทวงสิ่งของคืนจากลูกน้อง

- 1 ผู้พูด ค: ที่จริง เป็นเราเราไม่เอาคืนนะ คือประมาณว่า สมมติ A เป็นลูกน้องเราเป็นหัวหน้ายังเจ๊ยะ แล้วเราให้ยืมหนังสือใหม่เพราะ A เข้ามาใหม่ เป็นคู่มือ แบบ ทำงานนะ เออ แล้ว ลูกน้องไม่คืนซักทีอะ แล้วเราก็คือต้องการจะใช้อะ เราจะขอคืนมัย
- 2 ผู้พูด ก: แล้วเราจะรอ [??]
- 3 ผู้พูด ค: [หัวเราะ] ถ้าเป็นหัวหน้าจะทวงคืนอะใช้คำพูดว่าไร **จัดมา**
- 4 ผู้พูด ก: อ่า ได้อ่านรียังคู่มืออะ ปกติเค้าให้เวลาอ่านอาทิตย์เดียวเค้าก็รู้เรื่องแล้วนะ ขอคืนหน่อยนะ

ตัวอย่างที่ 9 ถ้อยคำของผู้พูด ค ในผลัดที่ 3 “จัดมา” เป็นวัจนกรรมการสั่งซึ่งจัดอยู่ในวัจนกรรมกลุ่มขึ้นนำ (directives) ปกติแล้วการกล่าวว่า “จัดมา” มักส่งผลให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นปฏิบัติตามในเรื่องที่ผู้พูดต้องการ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำบางอย่างหรือการนำสิ่งของบางอย่างมาให้แก่ผู้พูด แต่เนื่องด้วย “จัดมา” ในตัวอย่างนี้เป็นการสั่งให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นกล่าวถ้อยคำ ซึ่งแสดงถึงความคิดเห็นของผู้พูด ค เกี่ยวกับผลการพูดที่สามารถตกเป็นของผู้ร่วมสนทนารายใดก็ได้ ผู้วิจัยจึงมองว่า ถ้อยคำดังกล่าวที่ปรากฏในบริบทนี้ เป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ทำหน้าที่ขึ้นนำการสนทนา

ตัวอย่างที่ 10 ผู้พูด ข สังเกตว่า สมาชิกในกลุ่มยังไม่ได้ตกลงกันเกี่ยวกับลำดับของการแสดงความคิดเห็น

- 1 ผู้พูด ข: *somosomo sumimasen tte koto da yo ne (.) mondai ga atte sumimasen kara itte [...]*
(.) a **hitori zutsu itta hou ga ii no kana**
(‘ก่อนอื่นก็บอกว่า ขอโทษนะคะ เนอะ เริ่มจากบอกว่า มีปัญหาต้องขอโทษด้วย [...]
อะ พูดทีละคนดีกว่าไหมนะ’)
- 2 ผู้พูด ก: *mittsu ageru kara jaa sou shi yok/ka*
(‘ต้องให้ (ตัวอย่างคำพูด)3 แบบ จั๊น ก็เอาตามนี้/ไหม’)

ในตัวอย่างที่ 10 ถ้อยคำของผู้พูด ข “hitori zutsu itta hou ga ii no kana” (‘พูดทีละคนดีกว่าไหมนะ’) แสดงการตระหนักรู้เชิงอวัจนปฏิบัติศาสตร์เกี่ยวกับลำดับการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นเรื่องที่สมาชิกในกลุ่มยังไม่ได้ตกลงกัน ผู้พูด ข บรรยายความคิดเห็นของตนโดยกล่าวถึงสิ่งที่สมาชิกในกลุ่มพึง

กระทำโดยใช้คำลงท้าย “kana” (‘โหมนะ’) เพื่อให้ถ้อยคำที่เป็นการเสนอแนะของเขาดูเหมือนเป็นการพูดกับตัวเอง และไม่เป็นการบีบบังคับผู้ฟังจนเกินไป

4.2.2 การจัดลำดับการพูด

ผู้วิจัยพบว่า ทั้งผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีการควบคุมการสลับผลการสนทนาโดยกล่าวการบรรยายข้อคิดเห็น ว่า ผลัดการสนทนาควรตกเป็นของผู้ร่วมสนทนาคนใด หรือควรกล่าวถ้อยคำหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาใด เพื่อให้การสนทนาดำเนินไปอย่างราบรื่นและปราศจากการพูดซ้อนของผู้ร่วมสนทนาย่อยอื่น อย่างไรก็ดี ในกรณีของผู้บอกภาษาชาวไทยนั้น หากผู้พูดพบว่า มีผู้ร่วมสนทนาคนใดคนหนึ่งกล่าวถ้อยคำในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม ผู้พูดมักกล่าวบรรยายข้อคิดเห็นด้วยประโยคคำสั่ง เพื่อใช้ในการขัดขวางผู้ร่วมสนทนาย่อยนั้น และปรับให้การสนทนา กลับเข้าสู่แนวทางที่พึงดำเนินต่อไป ดังตัวอย่างต่อ 11

ตัวอย่างที่ 11 ผู้พูด ข แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีที่ถูกน้องขออนุญาตหัวหน้าลาหยุด ในช่วงที่บริษัทจะจัดการประชุมครั้งสำคัญ

- 1 ผู้พูด ค: เกทโหม คำถาม ((อ่านเนื้อหาของการสนทนาสมมติ))
- 2 ด ขผู้พูด: เกท (.) ก็ต้องดูว่าหัวหน้าแจ้งก่อนที่/ลูกน้องจะขอรีเปล่า
- 3 ผู้พูด ค: /เดียว เดียว ฟังคำถามก่อน (.) ท่านคิดว่าหัวหน้าควรอนุญาต [...]

การห้ามของผู้พูด ค ในตัวอย่างที่ 11 ต่อไปนี้ แสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ว่า การกล่าวถ้อยคำของผู้พูด ข ไม่เป็นไปตามลำดับการสนทนาที่พึงจะเป็น ส่งผลให้ผู้พูด ข ต้องยุติการแสดงความคิดเห็นของตน และไม่สามารถกล่าวถ้อยคำที่ตนต้องการสื่อสารได้จนจบ ฮับเลอร์และบัลลิทซ์ (Hübler, 2011, p. 109; Penz, 2007, p. 283) นิยามการบรรยายข้อคิดเห็นในลักษณะเช่นนี้ว่า เป็นการให้ข้อคิดเห็นเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์แบบไม่เชื่อมต่อ (offline-metapragmatic act) ที่ทำให้ผู้ฟังต้องหยุดชะงักและไม่สามารถดำเนินการสนทนาต่อไปได้ ผู้วิจัยไม่พบการบรรยายข้อคิดเห็นเช่นนี้ในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่น

ในข้อมูลของผู้พูดบอกภาษาชาวญี่ปุ่น ผู้วิจัยพบทั้งถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ที่อยู่ในรูปแบบของประโยคคำถาม เพื่อเชื้อเชิญให้ผู้ร่วมสนทนาคนใดคนหนึ่งเป็นผู้กล่าวถ้อยคำในผลัดถัดไป หรือเพื่อขอผลัดการพูด ดังตัวอย่างที่ 12 และ 13 ตามลำดับ

ตัวอย่างที่ 12 หลังจากที่ได้สมาชิกในกลุ่มได้อ่านโจทย์ของสถานการณ์สมมติเรียบร้อยแล้ว ยังไม่มีผู้ใดเสนอความคิดเห็นจนกระทั่งผู้พูด ก เริ่มถามความคิดเห็นของแต่ละคน

- 1 ผู้พูด ก: ma baai ni yorikeri da kedo (.) un (.) kono kinkyuu no shigoto tte iu no o iwareru mae ni youji ga dekiteta tte iu no ga
- (‘คือ มันก็แล้วแต่กรณีนะ อิม กรณีที่มีธุระอยู่แล้ว ก่อนที่จะรู้เรื่องงานด่วนขึ้นนี้’)

- 2 ผู้พูด ค: un
(‘อืม’)
- 3 ผู้พูด ก: aru kanaa to omoi masu ga (.) **dou omoi masu ka**
(‘(ผม) คิดว่า มี (กรณีแบบนี้) ไหมนะ คิดว่าอย่างไรครับ’)
- 4 ผู้พูด ข: sou desu ne (.) puraibe-to mo daiji desu kara
(‘นั่นสินะ เพราะว่า ธุระส่วนตัวก็สำคัญ’)

ในตัวอย่างที่ 12 ถ้อยคำ “dou omoi masu ka” (‘คิดอย่างไรกันครับ’) จัดว่ามีพลังวัจกรรมเป็นการเชื้อเชิญให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นได้มีโอกาสร่วมออกความคิดเห็น การที่ผู้พูดกล่าวถ้อยคำเชื้อเชิญดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นที่มีต่อผลการสนทนาในลำดับต่อไปว่าสามารถตกเป็นของผู้ร่วมสนทนารายใดก็ได้ในที่นั้น ดังนั้นการเชื้อเชิญในบริบทนี้จึงถือเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่ไม่ได้มีการระบุไว้อย่างแน่ชัดว่า สิทธิในการกล่าวถ้อยคำควรเป็นของผู้ร่วมสนทนาคนใด

ตัวอย่างที่ 13 สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่นักศึกษาคนหนึ่งได้รับการขอร้องจากอาจารย์ให้มาช่วยงานในช่วงสุดสัปดาห์ แต่นักศึกษากลับไม่สามารถมาทำงานตามที่อาจารย์ขอร้องได้

- 1 ผู้พูด ค: heijitsu ni dekinai deshou ka tte iu no o kiite (.) kono hi jyanai to dame tte ittara (.) a jya yarimasu to natte shimau kana [hss] un
(‘จะถามว่า สามารถทำงานวันธรรมดาได้ไหมคะ ถ้า (อาจารย์) บอกว่า ต้องวันนี้เท่านั้น ก็คงจะกลายเป็นว่า จันทน์ทำคะ หรือเปล่าอะ อืม’)
- 2 ผู้พูด ก: sou desu ne (.) **a jya watashi itte ii desu ka**
(‘นั่นสินะ อะ จันทน์ขอพูดได้ไหม’)
- 3 ผู้พูด ค: hai
(‘ค่ะ’)
- 4 ผู้พูด ก: watashi mo B san to daitai issho kana to omoun desu kedo [...]
(‘ฉันก็ คิดว่า ส่วนใหญ่ก็เหมือนกับ B ไหมนะ’)

ในตัวอย่างที่ 13 ถ้อยคำ “jya watashi itte ii desu ka” (‘จันทน์ขอพูดได้ไหม’) ถือเป็นวัจกรรมขอร้องเกี่ยวกับผลการสนทนา การขอร้องในบริบทนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้พูด ก สังเกตเห็นแล้วว่าผู้พูด ค ได้แสดงความคิดเห็นเสร็จสิ้นแล้วและไม่ได้ส่งสัญญาณใดๆ ว่าเขาต้องการพูดต่อ ผู้วิจัยจึงมองว่า การขอผลการสนทนาดังกล่าวเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงถึงความคิดเห็นของผู้พูด ก เกี่ยวกับระบบการจัดสรรผลัดที่ในแง่ที่ว่า ผลัดการสนทนามาก่อนหน้านี้ได้จบลงและเขาก็มีสิทธิในการกล่าวถ้อยคำในผลัดต่อไป

4.2.3 การหาหรือแนวทางการสนทนา

ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงเจตนาของผู้พูดในการหาหรือแนวทางการสนทนา เป็นถ้อยคำบรรยายประเภทที่พบในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวไทยเท่านั้น การหาหรือเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการสนทนามักอยู่ในรูปประโยคคำถามและการตอบคำถาม เป็นการแสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินการสนทนาว่า ควรดำเนินการต่อไปอย่างไร การถามของผู้พูดได้กระตุ้นให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการสนทนาในผลัดถัดมา ซึ่งผลัดการตอบนี้ก็ถือเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 14 สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า นักศึกษาไม่ควรปฏิเสธข้อเสนอของอาจารย์ แต่ควรแจ้งให้อาจารย์

ทราบว่า นักศึกษาติดธุระในวันที่อาจารย์อนุญาตให้เข้าพบเพื่อขอคำปรึกษา

- 1 ผู้พูด ข: ที่นี้ก็แล้วแต่อาจารย์เ็นว่าเค้า /จะ\
- 2 ผู้พูด ค: /เค้าจะ\ /ให้รีเปล่า\
- 3 ผู้พูด ข: /เค้าจะคิดยังไง เ่นอะ
- 4 ผู้พูด ก: อันนี้ แล้วยังไงอะ คือ เราต้องมีประโยคพูดอะไรไหม หรือว่าเอาแค่นี้
- 5 ผู้พูด ค: เราก็อสรุปไป

ตัวอย่างที่ 14 ประโยคคำถามในผลัดของผู้พูด ก เป็นการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการสนทนา ผู้พูด ก ไม่แน่ใจว่า การสนทนาที่ผ่านมาได้ดำเนินการครบถ้วนตามขั้นตอนที่กำหนดแล้วหรือไม่ เขาจึงสอบถามความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนารายอื่น ด้านผู้พูด ค ก็แสดงถึงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ต่อกระบวนการการสนทนาด้วยเช่นกัน โดยเป็นการบรรยายข้อคิดเห็นว่าการสนทนาที่พึงดำเนินต่อไปคือ การสรุปหรือการหาคำตอบที่เหมาะสมมากที่สุด

4.2.4 การแจ้งขั้นตอนการสนทนา

การแจ้งขั้นตอนการสนทนาเป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงเจตนาของผู้พูดที่ต้องการแจ้งให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นได้ทราบว่า การดำเนินการสนทนาได้ดำเนินการมาถึงขั้นตอนใด (Penz, 2007, p. 278) จากข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้ พบถ้อยคำบรรยายแบบดังกล่าวในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวไทย แต่ไม่ปรากฏในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่น รูปแบบของถ้อยคำบรรยายที่สื่อเจตนาเช่นนี้มีมักอยู่ในรูปของประโยคบอกเล่าที่มีการให้ชื่อเรียก (labeling) แก่กิจกรรมการสนทนาที่ผู้ร่วมสนทนาได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว การกล่าวถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นในลักษณะดังกล่าวได้ช่วยสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้ร่วมสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการที่ผ่านมา และเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินการสนทนาในขั้นตอนต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 15 สมาชิกในกลุ่มกำลังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการตอบปฏิเสธการขอร้องจากเพื่อน

- 1 ผู้พูด ก: ต่อไป คำถามว่า นักศึกษาผู้นี้ควรตอบกลับเพื่อนว่าอย่างไร
- 2 ผู้พูด ค: โอเค เรายินดีที่จะช่วย แต่มีข้อแม้ว่างานของเราต้องเสร็จก่อน /ถึงจะเอาเวลาที่เหลือไป
- 3 ผู้พูด ข: /แต่เดียว\ ขอทำงานเราให้เสร็จก่อน แล้วเดี๋ยวงานเราเสร็จแล้วเดียวเราไปช่วย
- 4 ผู้พูด ก: อ่า โอเค **นี่คือคำตอบละนะ**

ในตัวอย่างที่ 15 ถ้อยคำของผู้พูด ก ที่ว่า “นี่คือคำตอบละนะ” แสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติ ศาสตร์ว่า คำพูดของผู้พูด ค และผู้พูด ข เป็นการให้คำตอบที่สอดคล้องกันจนได้เป็นมติของกลุ่ม และสื่อเจตนาการให้แจ้งให้ทราบว่า การระดมความคิดของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับคำพูดที่ควรใช้ในการตอบปฏิเสธการขอร้องจากเพื่อนในโจทย์การสนทนานี้ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว

4.2.5 การประเมินการดำเนินการสนทนา

การสร้างความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการสนทนาอาจเกิดขึ้นหลังจากที่สมาชิกในกลุ่มได้การปฏิบัติภารกิจแต่ละข้อเสร็จสิ้นแล้ว ในกรณีหลังนี้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นจะถูกนำมาใช้เพื่อประเมินกระบวนการการสนทนาระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่ได้เกิดขึ้นไปแล้วว่าได้ดำเนินการมาอย่างถูกต้องตามขั้นตอนที่ถูกกำหนดไว้หรือไม่ ในข้อมูลที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ประเภทดังกล่าวเฉพาะในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่นเท่านั้น ซึ่งเป็นการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ร่วมสนทนามากกว่า 1 คนขึ้นไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16 สมาชิกในกลุ่มหารือเกี่ยวกับการตอบรับการเสนอความช่วยเหลือจากเพื่อนที่อาสาช่วยขนย้ายของ

- 1 ผู้พูด ค: ureshii
(‘ดีใจ’)
- 2 ผู้พูด ข: tasukaru tte
(‘บอกว่า ช่วยได้มากเลย’)
[...]
- 7 ผู้พูด ข: honki ni shite ii no (.) kotowaru nara ima dayo (.) joudan poku itte [...]
(‘เอาจริง ๆ จะดีหรือ ถ้าจะปฏิเสธละก็ (ปฏิเสธ) ตอนนี้เลยนะ ทำเป็นพูดเล่น’)
- 8 ผู้พูด ก: un un un souda ne kore wa ukeru (.) iikata sakki °ima no mittsu deta kana °
(‘อืม อืม อืม นั่นสินะ แบบนี้คือตอบรับ (การเสนอความช่วยเหลือ) วิธีการพูดเมื่อก็ เมื่อครู่นี้ออกมา 3 ตัวอย่างแล้วไหมนะ’)
- 9 ผู้พูด ข: °deta to omou °
(‘คิดว่าออกมาแล้วนะ’)

→ 10 ผู้พูด ค: jya daijoubu kana
(‘งั้นใช้ได้แล้วไหมนะ’)

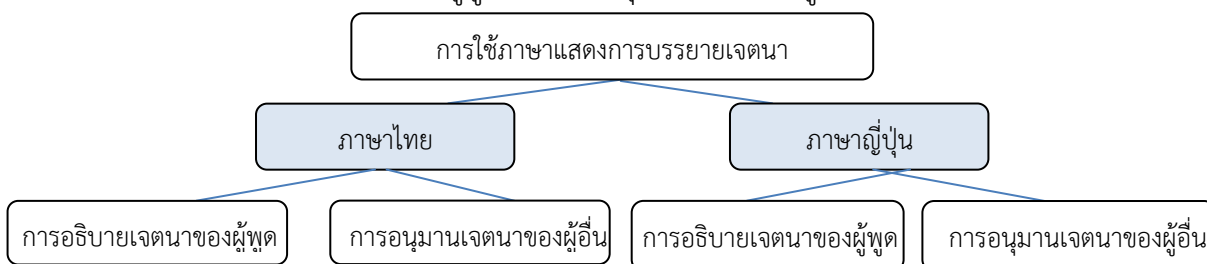
→ 11 ผู้พูด ก: daijoubu kana
(‘ใช้ได้แล้วไหมนะ’)

12 ผู้พูด ค: tsugi
(‘ต่อไป’)

ตัวอย่างที่ 16 ตั้งแต่ผลัดที่ 8 จนถึง ผลัดที่ 11 ผู้พูด ก ผู้พูด ข และผู้พูด ค ต่างร่วมกันประเมินความถูกต้องของการดำเนินการสนทนาที่ผ่านมาของพวกเขว่า ได้คำตอบครบถ้วนตามที่ถูกกำหนดไว้แล้วหรือไม่ ภาษาที่แสดงการประเมินของผู้พูดแต่ละคนต่างบ่งชี้ถึงความไม่แน่ใจในความคิดเห็นของตน สังเกตได้จากการใช้รูปประโยคคำถามที่ลงท้ายด้วยหน่วยคำแสดงการพูดกับตัวเองคำว่า “kana” (‘ไหมนะ’) (Hasagewa, 2006, p. 224) ซึ่งความไม่มั่นใจของผู้พูดได้กระตุ้นให้ผู้ฟังรายอื่นร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเนื่องกันจำนวนหลายผลัด (ตั้งแต่ผลัดที่ 8 ถึงผลัดที่ 11) และยุติลงเมื่อสมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งกล่าวคำว่า “tsugi” (‘ต่อไป’) ควบคุมให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา

4.3 การบรรยายเจตนา

ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเจตนาที่แฝงอยู่ในถ้อยคำของผู้พูดหรือของผู้ฟัง มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้พูดและผู้ฟังสื่อสารกันได้อย่างเข้าอกเข้าใจ (Mey, 1993, p. 183; Overstreet, 2002, p. 78) ในแง่ที่ว่า ข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับเจตนาของผู้พูดจะช่วยให้ผู้ฟังสามารถทำความเข้าใจถ้อยคำที่ผู้พูดหรือผู้ฟังต้องการสื่อสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง กรณีที่ผู้พูดให้ข้อคิดเห็นต่อเจตนาของผู้ฟัง ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์นั้น ก็สามารถเรียกร้องให้ผู้ฟังตรวจสอบได้ว่า ผู้พูดเข้าใจเจตนาของผู้ฟังได้ถูกต้องหรือไม่ (Bublitz, 2006, p. 371) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ถ้อยคำที่เป็นการบรรยายเจตนาในข้อมูลภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นปรากฏในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยสามารถจำแนกออกได้เป็นการอธิบายเจตนาของผู้พูด และการอนุมานเจตนาของผู้ฟัง



ภาพที่ 3 เปรียบเทียบการใช้ภาษาแสดงการบรรยายเจตนาในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

4.3.1 การอธิบายเจตนาของผู้พูด

การตระหนักรู้ของผู้พูดว่า ถ้อยคำของตนเป็นข้อมูลใหม่ที่ผู้ฟังยังไม่เคยทราบมาก่อนมักส่งผลให้เขากล่าวถ้อยคำบางอย่างเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการทำความเข้าใจถ้อยคำของตนให้ผู้ฟังได้ทราบ (Culpeper & Haugh, 2014, p. 243; Carranza, 2008, p. 174) ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นที่เป็นการอธิบายเจตนาของผู้พูด เป็นการแสดงการตระหนักถึงผลลัพธ์ของการกล่าวถ้อยคำของผู้พูดเองว่า อาจทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิด หรือไม่เข้าใจเจตนาที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร ผู้พูดจึงบรรยายเจตนาของตนให้ผู้ร่วมสนทนาได้ทราบ (Overstreet & Yule, 2002, p. 786) การอธิบายเจตนาของผู้พูดดังกล่าวมีลักษณะที่เรียกว่า “การปรับแก้ตนเอง” (self-repair) เมื่อผู้พูดสังเกตเห็นถึงปัญหาในการใช้ถ้อยคำของตน ผู้พูดปรับแก้ถ้อยคำด้วยการอธิบายเจตนาที่ผู้พูดต้องการสื่อสารผ่านถ้อยคำนั้น ๆ ให้ผู้ฟังได้เข้าใจ ผู้วิจัยพบถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นประเภทนี้ทั้งในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น ดังนี้

ตัวอย่างที่ 17 สมาชิกในกลุ่มหารือกันเกี่ยวกับการปฏิเสธการขอร้องของอาจารย์

- 1 ผู้พูด ค: ก็บอกอาจารย์ว่าไม่ว่าง ไม่ได้หรือ
- 2 ผู้พูด ข: ก็บอกว่าไม่ว่างอะ ดิดุระ
- 3 ผู้พูด ค: อืม อืม
- 4 ผู้พูด ก: ดิดุระ ถ้าบอกว่ารถเสียมันฟังขึ้นมัยอะ
- 5 ผู้พูด ข: ไม่โกหกนะ (.) แต่ว่า (.) ก็บอกตรงๆ ไป

ตัวอย่างที่ 17 ถ้อยคำในผลัดที่ 5 ของผู้พูด ข “ไม่ได้โกหกนะ แต่ว่า ก็บอกตรง ๆ ไป” เป็นการอธิบายเจตนาของตนเอง การอธิบายเจตนาดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้พูด ข ตระหนักรู้ว่า การเสนอให้บอกอาจารย์ว่า “ไม่ว่าง ดิดุระ” อาจทำให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นเข้าใจว่าผู้พูดต้องการหาข้ออ้างที่จะไม่มาช่วยงานอาจารย์ ผู้พูด ข จึงอธิบายเจตนาแฝงอยู่ในถ้อยคำของเขาว่า มิได้มีเจตนาที่จะโกหกอาจารย์เช่นนั้น

ตัวอย่างที่ 18 ผู้พูด ข แสดงความเห็นเกี่ยวกับกรณีที่นักศึกษาคนหนึ่งถูกเพื่อขอร้องให้ช่วยทำงานแทน

- 1 ผู้พูด ข: watashi dattara, jya, watashi ga kondo nani ka attara yoroshiku ne tte
(‘‘เป็นฉันก็บอกว่า งั้นถ้าคราวหน้าฉันมีอะไรสักอย่าง (ให้ช่วย) ก็รับกวนด้วยนะ’)
- 2 ผู้พูด ค: un
(‘อืม’)
- 3 ผู้พูด ก: tashika ni
(‘จริงด้วย’)
- 4 ผู้พูด ข: chotto choudan mekashitai na to omou
(‘คิดว่า อยากจะทำได้เหมือนเป็นการล้อเล่นสักหน่อย’)

ตัวอย่างที่ 18 ผู้พูด ข ให้ตัวอย่างคำพูดที่สามารถตีความได้ว่า แสดงถึงการบังคับให้เพื่อนต้องตอบแทนบุญคุณในอนาคต (ผลัดที่ 1) หรือในอีกทางหนึ่งก็มองได้ว่า คำพูดดังกล่าวอาจสื่อเจตนาหยอกล้อเพื่อนในสถานการณ์สมมติ การบรรยายข้อคิดเห็นของผู้พูด ข แสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ว่า ถ้อยคำที่เขากล่าวอาจถูกตีความไปในเชิงลบได้ เขาจึงกล่าวว่า “chotto choudan mekashitai na to omou” (‘คิดว่า อยากจะทำให้เหมือนเป็นการล้อเล่นสักหน่อย’) เพื่ออธิบายให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นได้เข้าใจว่าเจตนาที่ผู้พูดต้องการสื่อสารผ่านตัวอย่างคำพูดนั้นคือการหยอกล้อเท่านั้น

อนึ่ง ผู้วิจัยพบความแตกต่างบางประการในการอธิบายเจตนาของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น การอธิบายเจตนาของผู้บอกภาษาชาวไทยมีการอ้างถึงถ้อยคำที่ผู้พูดได้เคยกล่าวไว้แล้วก่อนที่จะบรรยายว่าเจตนาที่แท้จริงของตนเป็นอย่างไร ดังเช่นตัวอย่างที่ 19 ต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 19 สมาชิกในกลุ่มกำลังหารือเกี่ยวกับกรณีที่นักศึกษาในสถานการณ์สมมติถูกเพื่อนขอร้องให้ช่วยทำงานแทนในขณะที่ตนเองก็มีความจำเป็นต้องรับทำรายงาน

- 1 ผู้พูด ค: ถ้าเราช่วยได้เราก็ช่วยดีกว่าไหม
- 2 ผู้พูด ก: ก็ต้องดูว่ารายงานมันเยอะมากมัย อะใช้อย่างงี้ ถ้าในเคสนี้รายงานน่าจะหนักเพราะจะส่งอาจารย์นะ
- 3 ผู้พูด ค: ไม่ คือเค้าก็ต้อง (.) ก็อย่างทีบอกว่า เราอาจจะช่วยทางด้านอื่น ถ้าเราเข้างานแทนไม่ได้เราอาจจะซัพพอร์ตเค้าทางด้านอื่น (.) ช่วยหาคนแทน [...]

ในตัวอย่างนี้ ถ้อยคำในผลัดที่ 3 ของผู้พูด ค แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้เชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ว่า ถ้อยคำที่เขากล่าวไว้ในผลัดที่ 1 อาจถูกผู้พูด ค เข้าใจผิดได้ว่า หากนักศึกษาไม่สะดวกที่จะช่วยเพื่อก็ไม่จำเป็นต้องช่วย เขาจึงกล่าวชี้แจงเจตนาของตนโดยเริ่มด้วยถ้อยคำ “ก็อย่างทีบอก...” เพื่อแสดงความเชื่อมโยงไปยังถ้อยคำที่เขาได้กล่าวไปแล้วในผลัดที่ 1 ว่า เจตนาที่เขาต้องการสื่อสารคือ การให้ความเห็นว่านักศึกษาควรช่วยเหลือเพื่อนในด้านอื่น

ผู้วิจัยไม่พบการชี้แจงเจตนาที่เป็นการอ้างถึงถ้อยคำของผู้พูดเองอีกครั้งในข้อมูลภาษาญี่ปุ่นที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ในประเด็นนี้ต่างจากการศึกษาของหลี่ติง (Li Ting, 2013) และไซโจ (Saijou, 1999) ที่พบการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวจนปฏิบัติศาสตร์ในแบบดังกล่าวในภาษาญี่ปุ่น ทั้งสองได้ให้คำอธิบายไว้อย่างสอดคล้องกันว่า การอ้างถึงถ้อยคำเดิมที่กล่าวไปแล้วอีกครั้งเป็นการยืนยันในจุดยืนของผู้พูด โดยเป็นการดึงความสนใจของผู้ฟังกลับไปสู่ถ้อยคำที่ผู้พูดได้กล่าวเอาไว้อีกครั้งหนึ่ง และขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้ผู้ฟังพิจารณาถ้อยคำที่ผู้พูดกำลังจะกล่าวถัดไปโดยเชื่อมโยงเข้ากับถ้อยคำที่ได้กล่าวไปแล้ว (Li Ting, 2013, p. 5)

4.3.2 การอนุมานเจตนาของผู้ฟัง

ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่แสดงการอนุมานเจตนาของผู้ฟังปรากฏในบริบทที่ผู้พูดไม่แน่ใจในเจตนาที่ผู้ฟังกล่าวถ้อยคำหนึ่ง ๆ ผู้พูดสันนิษฐานถึงเจตนาของผู้ฟังเพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังยืนยันกลับมาว่า การอนุมานของผู้พูดถูกต้องหรือไม่ การอนุมานเจตนาของผู้ฟังในกรณีของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกัน คือแสดงด้วยการบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่เป็นการถอดความ (reformulation) ซึ่งบ่งชี้ถึงความเข้าใจของผู้พูดที่มีต่อเจตนาของผู้ฟังที่มีได้กล่าวออกมาอย่างชัดเจน (Ciliberti & Anderson, 2007, p. 152)

ตัวอย่างที่ 20 สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนกำลังให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาคณะที่นักศึกษาถูกเพื่อนขอร้องให้ช่วยทำงานแทน เนื่องจากเพื่อนจำเป็นต้องเดินทางกลับต่างจังหวัดเพื่อเยี่ยมแม่ที่กำลังป่วย

- 1 ผู้พูด ค: เพื่อนทำงานพิเศษด้วยกันขอให้ทำงานแทน (-) ขออีกคนได้มั้ยอะ
- 2 ผู้พูด ข: เพื่อนมันต้องมีเพื่อนของเพื่อน
- 3 ผู้พูด ค: เออ: ไข่มะ (.) ทำงานนะ (.) /มันไม่ได้มีแค่\
- 4 ผู้พูด ข: /ก็บอกตรงๆ\ ว่าช่วงนี้เราก็ไม่ว่าง
- 5 ผู้พูด ก: ซัวร์นะ (.) บางทีมีแค่ 2 คนนะ [หัวเราะ]
- 6 ผู้พูด ข: ไม่ แต่มันมีเป็นกะไง
- 7 ผู้พูด ค: เออ (.) เพื่อนที่อยู่กะอื่น (.) นะ
- 8 ผู้พูด ก: เพราะฉะนั้นคือเราจะปฏิเสธเนอะ
- 9 ผู้พูด ค: เพราะว่า (.) เพราะว่าเราก็มี ฐานะสำคัญของเราเหมือนกัน

ในตัวอย่างที่ 20 ถ้อยคำของผู้พูด ก ในผลัดที่ 8 เป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ต่อถ้อยคำตั้งแต่ในผลัดที่ 1 ถึง ผลัดที่ 7 ว่า ถ้อยคำเหล่านั้นล้วนสื่อเจตนาปฏิเสธการขอร้องจากเพื่อนทั้งสิ้น เนื่องด้วยถ้อยคำที่ถูกผู้พูด ก กล่าวถึงอยู่ในผลัดของผู้ร่วมสนทนารายอื่น ถ้อยคำบรรยายที่ผู้พูด ก กล่าวจึงตีความได้ว่า เป็นการอนุมานเจตนาของผู้ฟัง ซึ่งอยู่ในรูปของการถอดความที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนารายอื่นยืนยันความเข้าใจของผู้พูด ก ดังจะเห็นได้ว่า ในผลัดที่ 9 ผู้พูด ค ได้ยืนยันความเข้าใจของผู้พูดด้วยการให้เหตุผลสนับสนุนการปฏิเสธที่จะกระทำตามที่เพื่อนขอร้อง

ตัวอย่างที่ 21 สมาชิกในกลุ่มต่างเห็นพ้องกันว่า นักศึกษาไม่ควรปฏิเสธความปรารถนาดีของอาจารย์ ในกรณีที่อาจารย์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอคำปรึกษาเกี่ยวกับการเขียนรายงาน แต่นักศึกษาติดธุระในวันดังกล่าว

- 1 ผู้พูด ก: [...] ichiou jibun ni mo youji ga aru node koushou shite mimasu kedo (.) moshi sensei ga hoka ni nanka aiteru hi toka aiteru jikan ga areba (.) oshiete kurereba mitaina

(‘ยังก็ทำตาม ตัวเองก็มีฐานะเหมือนกัน ดังนั้นจะลองเจรจา (กับอาจารย์) ดู ไม่ทราบว่าคุณอาจารย์สะดวกวันไหน หรือ เวลาไหนไหมคะ อะไรอย่างนี้’)

- 2 ผู้พูด ข: *otagai ni jouho shi au mitai na*
(‘เหมือนต่างฝ่ายต่างยอมให้กัน’)
- 3 ผู้พูด ค: “*sou, otagai chotto yuzuri ai nagara*”
(‘ใช่ ต่างฝ่ายต่างประนีประนอมกัน’)

ในตัวอย่างที่ 21 การบรรยายข้อคิดเห็นในผลัดของผู้พูด ข เป็นการถอดความถ้อยคำของผู้พูด ก ที่ได้รับการอธิบายถึงวิธีการต่อรองกับอาจารย์เอาไว้ค่อนข้างยาว (ในผลัดที่ 1) แสดงการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ต่อถ้อยคำของผู้พูด ก ว่า ต้องการเจรจาท่อนกับอาจารย์ เมื่อผู้พูด ก ทราบถึงความเข้าใจที่ผู้พูด ข มีต่อเจตนาของตน เขาจึงการตอบรับการอนุমানของผู้พูด ข ด้วยการยืนยันความถูกต้องในผลัดที่ 3 ต่อไป

5. สรุปและอภิปรายผล

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในการปฏิสัมพันธ์ของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ในการจัดการการปฏิสัมพันธ์ 3 ประการที่ปรากฏทั้งข้อมูลภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น คือ การประเมินการใช้ภาษา การควบคุมการดำเนินการสนทนา และการบรรยายเจตนา หน้าที่หลักทั้ง 3 ประการนี้มีความสอดคล้องกับประเภทของการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ที่ผู้บอกภาษาตระหนักรู้ 3 ประเภท คือ การตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ด้านความเหมาะสมของการใช้ภาษา การตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ด้านกระบวนการสนทนา และการตระหนักรู้เชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ด้านการสื่อเจตนา ตามลำดับ

แม้ว่าถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์ในทั้งสองภาษาจะมีทำหน้าที่หลัก 3 ประการเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยก็พบความแตกต่างในรายละเอียดบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเพื่อทำหน้าที่ประเมินการใช้ภาษา และควบคุมการดำเนินการสนทนา ในกรณีของการประเมินการใช้ภาษา ผู้วิจัยไม่พบการประเมินเชิงบวกที่เป็นการใช้ภาษาของ “ผู้พูด” เองในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่น ส่วนในกรณีของการควบคุมการดำเนินการสนทนา พบว่า ผู้บอกภาษาชาวไทยมีการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเพื่อมีการหารือขั้นตอนการสนทนา และการแจ้งให้ทราบถึงขั้นตอนดำเนินการสนทนา ในขณะที่ไม่พบประเภทย่อยดังกล่าวในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่น แต่พบการประเมินการดำเนินการสนทนา ที่ผู้พูดและผู้ฟังมากกว่า 1 คนร่วมกันกล่าวประเมิน โดยใช้ภาษาที่ประกอบถ้อยคำที่แสดงออกถึงความลังเลของผู้พูดที่จะกล่าวประเมินการสนทนาครั้งนั้น ๆ ซึ่งการประเมินในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่พบในข้อมูลของผู้บอกภาษาชาวไทย

ผลการศึกษาที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองด้านการปฏิสัมพันธ์ที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกันของผู้บอกภาษาชาวไทยและชาวญี่ปุ่น แม้ว่าจะเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บอกภาษาที่มีความสนิทสนมกัน และมีสถานภาพทางสังคมเท่ากัน แต่ผู้วิจัยก็พบว่า ผู้บอกภาษาชาวไทยมักกล่าวถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์อย่างตรงไปตรงมา และแสดงออกถึงความคิดเห็นของตนเองอย่างหนักแน่นมากกว่าผู้บอกภาษาชาวญี่ปุ่นที่มักใช้ถ้อยคำที่แสดงออกถึงความไม่มั่นใจของผู้พูด ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวประเมินการใช้ภาษาของผู้อื่น หรือ การในการควบคุมการดำเนินการสนทนา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของอาโอกิ (Aoki, 2010) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างปรองดองในกลุ่มของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น โดยพบว่าชาวไทยมักกล่าวถ้อยคำอย่างตรงไปตรงมา เพื่อสร้างความเป็นกันเองและบรรยากาศการสนทนาที่มีความสนุกสนาน ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นมักใช้ถ้อยคำที่แสดงความลังเลเพื่อปรับให้ถ้อยคำของตนมีความนุ่มนวลมากยิ่งขึ้น (Aoki, 2010, p. 294) ประเด็นเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นของชาวญี่ปุ่นที่พบในการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายด้วยแนวคิดที่โมริ (Mori, 1999, p. 447) ได้ให้รายละเอียดเอาไว้ด้วยว่า เมื่อผู้พูดต้องการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชาวญี่ปุ่นมักแสดงการตระหนักรู้ถึงความเป็นไปได้ที่ผู้ฟังจะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้พูดกล่าว เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ความคิดเห็นของตนดูหนักแน่นจนเกินไป

หลักการถ่ายทอดข้อมูล

ข้อมูล	ข้อมูลที่เป็นถ้อยคำบรรยายข้อคิดเห็นเชิงอภิวัจจนปฏิบัติศาสตร์
ข้อมูล	ภาษาที่ถูกกล่าวถึง
... /ข้อมูล\ ...	ถ้อยคำที่เกิดขึ้นพร้อมกันในผลัดที่ต่อกัน
... /ข้อมูล\ ...	
°ข้อมูล°	การพูดเสียงเบา
(.)	การหยุดพักประมาณไม่เกิน 2 วินาที
(-)	การหยุดพักนานกว่า 2 วินาที
[...]	ส่วนที่ผู้วิเคราะห์ละไว้
↑	การขึ้นเสียงสูง

เอกสารอ้างอิง

- Aoki, A. (2010). Rapport management in Thai and Japanese social talk during group discussions. *Pragmatics*, 20, 289-313.
- Bakhtin, M. (1981). *The dialogical imagination: Four essays*. Austin, TX: Texas University Press.
- Blum-Kulka, S. & Sheffer, H. (1993). The metapragmatic discourse of American-Israeli families at dinner. In G. Kasper, & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlanguage pragmatics* (pp. 196-211). Oxford: Oxford University Press.
- Bublitz, W. (2006). It utterly boggles the mind: Knowledge, common ground and coherence. In H. Pishwa (Ed.), *Language and memory: Aspects of knowledge representations* (pp. 359-386). Berlin: De Gruyter.
- Bublitz, W., & Hübler, A. (Eds.). (2007). *Metapragmatics in Use*. Amsterdam: John Benjamins
- Caffi, C. (1998). Metapragmatics. In J. L. Mey (Ed.), *Concise encyclopedia of pragmatics* (pp. 581-586). Amsterdam: Elsevier.
- Caffi, C. (2007). *Mitigation*. Amsterdam: Elsevier.
- Carranza, I. (2008). Metapragmatics in a courtroom genre. *Pragmatics*, 18, 169-188.
- Culpeper, J., & Haugh, M. (2014). *Pragmatics and the English language*. London: Palgrave Macmillan.
- Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Goodwin, C., & Goodwin, M. (1987). Concurrent operations on talk: Notes on the interactive organization of assessments. *IPrA Papers in Pragmatics*, 1, 1-55.
- Grundy, P. (2008). *Doing pragmatics* (3rd edition). London: Hodder Education.
- Hasagewa, Y. (2006). Embedded soliloquy and affective stances in Japanese. In S. Suzuki (Ed.), *Emotive communication in Japanese* (pp. 209-230). Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Haugh, M. (2005). The importance of 'place' in Japanese politeness: Implications for cross-cultural and intercultural analyses. *Intercultural Pragmatics*, 2, 41-68.

- Hayashi, M., & Hayano, K. (2013). Proffering insertable elements: A study of other-initiated. In M. Hayashi, G. Raymond & J. Sidnell (Eds.), *Conversational repair and human understanding* (pp. 292-321). Cambridge: Cambridge University Press.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1014>.
- Hongladarom, K. (2007). "Don't blame me for criticizing you...": A study of metapragmatics comments in Thai. In W. Bublitz & A. Hübler (Eds.), *Metapragmatics in Use* (pp. 29-47). Amsterdam: John Benjamins.
- Hübler, A. (2011). Metapragmatics. In W. Bublitz & N. R. Norrick (Eds.), *Foundations of pragmatics* (pp. 107-138). Berlin: De Gruyter Mouton.
- Katagiri, Y., & Shimojima, A. (2002). Display acts in grounding negotiations. In K. Kataoka, & S. Ide (Eds.), *Bunka intarakkushon gengo* (pp. 65-75). Tokyo: Hitsuzisyobo.
- Keisanen, T., & Kärkkäinen, E. (2014). Stance. In W. Bublitz, A. Jucker & K. Schneider (Eds.), *Handbooks of Pragmatics* (pp. 295-322). Berlin: De Gruyter Mouton.
- Kivik, P., & Vogelberg, K. (2003). Contrasts between the contrasters: What discussion groups can tell us about discourse pragmatics. In K. M. Jaszczolt & K. Turner (Eds.), *Meaning through language contrast* (pp. 73-401). Amsterdam: John Benjamins.
- Komin, S. (1990). *Psychology of the Thai people: Values and behavioral patterns*. Bangkok: Research Center, National Institute of Development Administration.
- Kondo, S. (2014). Compliments and responses to compliments in L2 and L1 speakers' interaction: A Discursive Approach. *Sophia University Junior College Division, Faculty Journal*, 34, 19-43.
- Mey, J. (1993). *Pragmatics*. Oxford: Basil Blackwell.
- Miller, L. (2000). Negative assessments in Japanese-American workplace interaction. In H. Spencer-Oatey (Ed.), *Culturally speaking: Culture, communication and politeness theory* (pp. 227-240). London: Continuum.

- Morita, E. (2012). “This talk needs to be registered”: The metapragmatic meaning of the Japanese interaction particle ‘yo’. *Journal of Pragmatics*, 44, 1721-1742.
- Overstreet, M. (2010). Metapragmatics. In L. Cumming (Ed.), *The Pragmatics Encyclopedia* (pp. 266-268). New York, NY: Routledge.
- Overstreet, M., & Yule, G. (2002). The metapragmatics of ‘and everything’. *Journal of Pragmatics*, 34, 785-794.
- Penz, H. (2007). Building common ground through metapragmatic comments in international project work. In W. Bublitz & A. Hübler (Eds.), *Metapragmatics in use* (pp. 263-292). Amsterdam: John Benjamins.
- Silverstein, M. (1993). Metapragmatic discourse and metapragmatic function. In J. Lucy (Ed.), *Reflexive language: Reported speech and metapragmatics* (pp. 33-58). Cambridge: Cambridge University Press.
- Suzuki, S. (2007). Metapragmatic function of quotative markers in Japanese. In W. Bublitz & A. Hübler (Eds.), *Metapragmatics in use* (pp. 73-85). Amsterdam: John Benjamins.
- Verschueren, J. (2000). Notes on the role of metapragmatic awareness in language. *Pragmatics*, 10, 439-456.
- 西條美紀 (1999) 『談話におけるメタ言語の役割』 風間書房
- 杉戸清樹 (1989) 「言語行動についてのきまりことば」 『日本語学』 8, 4-14.
- 李婷 (2013) 「メタ言語表現の『文脈展開機能』」 『早稲田日本語研究』 22, 1-12.